

Méně chemie proti varroáze

Včelaři ve Chvalčově koupili šest termoboxů

V posledních letech vzrůstá mezi včelaři zájem o minimalizaci či úplné vynechání ošetření včelstev proti varroáze chemickými přípravky, přestože v obchodní síti se jich objevuje hodně. Ztráty včelstev jsou však na postupu, zdánlivě bez ohledu na to, zda chemií ošetřujeme, nebo ne. Může to být tím, že někteří včelaři nedodržují stanovená pravidla pro používání těchto prostředků. Buď jim chybějí potřebné znalosti o principu fungování těchto léčiv, nebo je to nedůslednost. V mnoha případech bohužel pravděpodobně obojí.

Spolu s likvidací velké části roztočů se v těch, kteří léčení přežijí, takto zvyšuje odolnost proti účinným látkám, takže účinek léčiv se postupně snižuje a naopak výskyt rezistentních roztočů, tedy těch, kteří léčení přežívají, se ve včelstvech průběžně zvyšuje. Navíc je tu obava, že se stopy léčiv dostanou do včelích produktů, prokazatelně do vosku.

Jednou z úspěšně rozšiřovaných metod nechemického boje proti varroáze je tepelné ošetření plodových plástů ve Varroa Controllerech, což jsou termoboxy, v nichž se po stanovenou dobu zvyšuje teplota natolik, že při ní roztoči hynou, avšak včelí plod není ohrožen.

Není to nejlevnější zařízení a hobby včelař s několika včelstvy může váhat, zda to pro něj bude dobrá investice. Řešením je finanční spoluúčasť na pořízení termoboxu. K tomu se letos rozhodlo několik členů

nedávno vzniklé ZO ČSV Chvalčov-Podhostýnsko a Ing. František Rudý z této organizace v minulém čísle informoval o koupi celkem šesti termoboxů pro ošetření plodových plástů včelstev proti varroáze, přičemž pět jich je v soukromých rukou a jeden patří přímo samotné základní organizaci. Tento termobox je určen zejména pro vlastní členy, případně podle kapacity i pro zájemce z okolí. Ing. Rudý podrobně mluvil o ošetření plodových plástů v termoboxech během jara. Další část rozhovoru pojednává o jejich využití v následujícím období.

Jaká je další fáze ošetření?

Další termické ošetření se koná v polovině července. Tady je již ošetření pracnější. Je zapotřebí umístit matky do dvourámkových izolátorů, kde může být jedna mezistěna, kterou včely ochotně vystaví.

Matka tyto dva plásty v izolátoru zaklade a za 12 dnů, těsně po zavíčkování, se tyto plásty ošetří teplem. Na jejich místo se vloží stejným způsobem do izolátoru další plásty. Matka je opět zaklade a mezitím se vylíhne zbytek plodu ve včelstvu. Roztoči, kteří mají silnou touhu se množit, se stěhují do izolátoru. Za dalších 12 dnů již ve včelstvu není žádný jiný plod než ten, který je v izolátoru s matkou ve dvou zavíčkovaných plodových plástech. Jsou sice plně roztočů, ale ti ještě nestihnou zahájit rozmnožování, takže škody na plodu zatím nejsou. Uvedené zavíčkované plásty (ošetřené teplotou, kterou roztoč nepřežije) se mohou použít k tvorbě oddělků. V této době je asi 60 % roztočů na plodu a 40 % na včelách. Protože ve včelstvu není žádný plod, opět se uskuteční likvidace foretických roztočů (tedy těch, kteří jsou na včelách mimo plod) jednorázovým ošetřením některou organickou kyselinou.

Poslední tepelné ošetření termoboxem se provede v říjnu, a to již bez zavírání matek, stejně jako na jaře. V prosinci se pro jistotu do uliček mezi plásty nakape kyselina šťavelová. Takto ošetřená včelstva přezimují v takové síle, na jakou jsme byli zvyklí před lety, a nečekáme tak s napětím

Členka výboru ZO Chvalčov Hana Krajčová plní termobox plodovými plásty

na jaro. Mimo tato plánovaná ošetření se tepelná metoda využívá i k ošetření zavíčkovaných plástů při tvorbě oddělků v průběhu sezony.

Kolik včelstev se dá v každém boxu za sezonu ošetřit?

V současnosti se vyrábějí tři velikosti přístroje Varroa Controller. Do nejmenšího se vejde 10 rámků vysokých do 36 cm nebo 20 nízkých do 17 cm. Do střední velikosti se vejde 20 středních rámků do 27 cm a do největšího přístroje je možné vložit 20 vysokých nebo 40 nízkých rámků. Lze tedy počítat s tím, že jeden velký box postačí na ošetření přibližně 50 až 60 včelstev za sezonu.

Při větším počtu včelstev je výhodné mít k dispozici dva přístroje. V našem případě si je vzájemně půjčujeme. Během tepelného

ošetření, které trvá 2 hodiny a 20 minut, se totiž naplní druhý přístroj, a tak je tento čas lépe využitý. To se hodí zejména na jaře, kdy potřebná venkovní teplota netrvá dlouho a je třeba tento krátký čas využít co nejlépe.

Jaká je úspěšnost likvidace roztočů? Budete dělat kontrolní monitoring výskytu před a po každém léčebném procesu? A kterou metodou (moučkový cukr, CO₂, či jinou)?

Úspěšnost likvidace roztočů termoboxem je podle profesora Wimmera až 97 %. Musím ovšem zmínit jedno nebezpečí. Takto ošetřená včelstva jsou v kondici a mají logicky sklon vylupovat kolabující včelstva v okolí. Pokud tedy má včelař v sousedství špatně ošetřená včelstva, nemusím zmiňovat, jak to dopadne. Proto je třeba zapojit co nejširší okolí, začít s léčením ve stejném

termínu a takto eliminovat možnou reinvasi do přeléčených včelstev.

Za 10 dnů po ošetření se z ošetřených plástů vylhnou včely a ještě čtyři dny padají mrtví roztoči, jak postupně včely čistí buňky pro nové zaklazení matkou. Na podložce se tyto roztoči objeví, a pokud je neodnesou mravenci, uvidíme, jak bylo včelstvo napadeno. Zatím máme za sebou první praktické zkušenosti. Letos jsme ošetřili celkem 142 včelstev, pět přístrojů jsme dostali až v průběhu jara. Máme k dispozici také zařízení na monitorování pomocí CO₂, takže v sezoně budeme kontrolovat úspěšnost naší léčby.

Mohou zájemci o tuto metodu přijet na výzvědy?

Samozřejmě. Rádi se podělíme o naše zkušenosti s širokou včelařskou obcí. Velmi nás potěší případný zájem a aktivita včelařů. Jen tak lze s nemocemi úspěšně bojovat, nestačí tyto myšlenky probírat v úzkém kruhu výboru základní organizace. Je přece naším zájmem, aby se populace roztoče snížila v co nejširším okolí, nejlépe v celé Evropě. Proto děkuji za možnost oslovit členy našeho svazu prostřednictvím časopisu Včelařství a velice si toho cením.

Zájemce uvítáme v rámci našich možností, v případě zájmu jsme ochotni využít našich získaných kontaktů s Mgr. Helenou Prokovou Mališovou a uspořádat přednášku s praktickými ukázkami. V současnosti připravujeme naše webové stránky csv-chvalcov.cz. Bude tam rubrika a také odkazy na články a videa s tímto tématem. Jen prosím o trochu trpělivosti, ostatně vždyť víte, jak jsou na tom včelaři s časem v tomto období.

Budete v kontaktu s výrobcí termoboxů?

Jsmo v úzkém kontaktu s Mgr. Helenou Prokovou Mališovou, která spolupracuje s prof. Wolfgangem Wimmerem, jenž stál u zrodu přístroje Varroa Controller. Díky informacím od ní se k nám tyto přístroje dostaly. Získané poznatky s ní průběžně konzultujeme.

My jsme zatím ještě v začátcích a informace a zkušenosti spíše získáváme. Příští rok plánujeme účast na další mezinárodní včelařské konferenci v Bratislavě, kterou Mgr. Proková Mališová organizuje. Na té letošní nás z videa pozdravil i prezident Apimondie Dr. Jeff Pettis a zároveň slíbil účast v roce 2021. S ním i dalšími odborníky chceme hovořit o našich zkušenostech s využíváním přístroje a rádi si vyslechneme i poznatky dalších uživatelů termoboxů, kterých přibývá v nechemickém boji proti varroáze.

Tepelné čidlo na plástu

Termoboxy různé velikosti připravené k jarnímu ošetření plodových plástů proti varroáze

Ing. Zdeněk Kulhánek